

**ПЕДАГОГИКА ИЛИМДЕРИ**  
**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ**  
**PEDAGOGICAL SCIENCES**

*Халилова Т.Т.*

**КЫРГЫЗ ТИЛИН КЫРГЫЗ АДАБИЯТЫ МЕНЕН  
ИНТЕГРАЦИЯЛАП ОКУТУУНУН ДИДАКТИКАЛЫК  
АЙРЫМ МАСЕЛЕЛЕРИ**

*Халилова Т.Т.*

**НЕКОТОРЫЕ ДИДАКТИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ  
МЕТОДА ИНТЕГРАЦИИ КЫРГЫЗСКОГО ЯЗЫКА  
С КЫРГЫЗСКОЙ ЛИТЕРАТУРОЙ**

*T.T. Khalilova*

**SOME DIDACTIC TASKS OF INTEGRATION  
METHODS OF KYRGYZ LANGUAGE WITH  
KYRGYZ LITERATURE**

УДК: 371.37.02 (575.2) (04)

Бул макалада “интеграция термининин мааниси чечмеленип, кыргыз тилинини башка предметтер менен интеграцияланышы жөнүндө кеңири баяндалган. Интеграциялап окутууга арналган эмгектер жаңы гана чыгып жатканы менен интеграциялап окутуу педагогика менен бирге жаралып, бирге окутулуп келе жатат. Бул ыкманы азыркы коомдун өнүгүп-өсүүсүнө карата ылайыкташтырып, иш пландарын, ага арналган методикалык китептерди иштеп чыгуу. Интеграциялап окутууда мугалимдер үчүн дагы өтө чеберчилик менен сабак өтүүгө даярданууну талап кылып, ар тараптуу, кызыктуу материалдарды издөөгө, техниканы колдонуу менен сабак өтүүгө мажбур кылат. Айрыкча тектеш предметтерди интеграциялоо жакшы натыйжасын берип, келечек муундарды туура тарбиялоого түрткү берет. Интеграциялоо аркылуу окуучулар адептүүлүккө, бири-биринин оюн сыйлоого, өз билгендерин тартынбастан айтууга, сөздөрдү туура колдонуп, туура жазууга, кыргыз тилинин орфографиялык сөздүгүн колдонууга үйрөнүшөт. Интеграциялап окутуу бүгүнкү күндүн жааштарын тарбиялоодо ар тараптуу ар тараптуу жардам берет, окутуунун бул ыкмасын колдонуу биз үчүн пайдалуу.

**Негизги сөздөр:** интеграциялап окутуу, интеграция, педагогика, сабак, тил, кыргыз тили, кыргыз адабияты, окутуунун максаты, мазмуну, компетенция.

Несмотря на то, что труды по интеграционному методу обучения выпускаются с недавних времен, появившись одновременно с педагогикой этот методу изучается параллельно с педагогикой. Приспособить этот метод к развитию нынешнего общества и разработать рабочий

план и методические пособия. Этот метод требует от учителя высокой подготовки, поиска универсального и интересного материала, использования техники в обучении. Особенно продуктивна интеграция однородных объектов, который дает стимул образованию молодого поколения. С помощью интеграционного метода учащиеся обучаются благим нравам, взаимоуважению, самовыражению, правильному использованию слов и правописанию и использованию кыргызского орфографического словаря. В наши дни метод интеграционного обучения оказывает разностороннюю помощь в воспитании молодежи, для нас использование этого метода является очень полезным.

**Ключевые слова:** интеграционный метод обучения, интеграция, педагогика, урок, язык, кыргызский язык, кыргызская литература, цель обучения, содержание, компетенция.

Despite the fact that works by an integration method of tutoring are issued since recent times it is applied in parallel with pedagogics having arisen with it at the same time. To adjust this method to development of present society and to develop the working plan and methodical books. This method demands from the teacher of high preparation, searching of versatile and interesting material, use of technique in tutoring. Integration of congenerous objects which gives an impetus to education of the younger generation is especially productive. Through the integration method, students are taught good morals, mutual respect, self-expression, correct use of words and spelling and use of the Kyrgyz spelling dictionary. Nowadays the method of integration training provides a variety of assistance in the education of young people, for us the use of this method is very useful.

**Key words:** *integration method of tutoring, integration, pedagogics, subject, language, Kyrgyz language and Kyrgyz literature, word, training purpose, contents, competence.*

Интеграциялап окутуу психологиялык иликтөөлөргө негизделген.

Мисалы: П.Я. Гальперина, Ю.А. Кулюткина, Е.Н. Кабановой-Меллер, Н.Ф. Тальзиной ж.б.дын эмгектеринде көрсөтүлгөн. Психологиялык изилдөөлөрдө белгилегендей туура интеграциялап окутууну уюштурса, биринчиден билим сапатынын жогорулашына алып келсе, экинчиден алган билимдерин жана билгичтиктерин эсинде туура сактап, бир предметтен алган билимдерин, экинчи предметке байланыштырууга көнүгүшөт. Мисалы: Кыргыз тилинде Зат атоочту өтүп жаткан болсо, анын жандуу жана жансыз заттар болуп бөлүнө тургандыгы жөнүндө маалымат берип, анан биологиядагы заттарды көрсөтүп, жандуу жана жансыз заттар кантип пайда болгондугу жөнүндө практика жүзүндө мисалдардын негизинде түшүндүрүү, өздөрүнүн ойлорун айттырып, маалыматты туура берүү, таанып-билүү мүмкүнчүлүгү менен бирге предметке болгон кызыгууну арттырып, ар тараптуу алган билимдерин эс-тутумунда толук сактоого, айланасында өнүгүп жаткан коомду окуп жаткан предмети менен бир бүтүндүктө окуп үйрөнүүсүнө түрткү болот. Интеграциялап окутуу менен гана биз окуучуларга дүйнөнү бир бүтүн предмет катары көрсөтө алабыз.

Белгилүү изилдөөчүлөрдүн пикиринде интеграциялап окутуу илимий изилдөөлөрдүн сапатын жогорулатууда, окутуу процессин өнүктүрүүдө да эң керектүү жана жакшы натыйжа бере турган дидактикалык шарт болуп эсептелинет. Көпчүлүк окумуштуу методисттердин изилдөөлөрүндө интеграциялоо аркылуу тилди окутуп үйрөтүүдө салттуу окутуунун жолдоруна караганда дүйнөгө болгон илимий көз карашты калыптандырууда, ар түрдүү акыл иш-аракеттерин калыптандырууда, жалпы алган билимдерин, дүйнө-таанымын жана билгичтиктерин калыптандырууда окуп жаткандар үчүн өзгөчө орунга ээ. Кыргыз тилин башка предметтер менен, же предмет ичинде, же башка тилдер менен интеграциялап окутканда алардагы билимдердин жанан билгичтиктердин дал келүүсүн калыптандырууга алып келет. Интеграциялап окутуу үчүн мугалимдер компетенттүүлүктү калыптандырууга, бири-бирин угууга, түшүнүүгө, тил табышууга, болгон билимдерин ортого таштап бири менен бири интеграцияланууну калыптандырууну үйрөнүш керек, биринчи предметтер эмес мугалимдер өз ара интеграцияланып, окуучулар өз ара интеграцияланып, андан кийин окуучулар мугалимдер менен интеграцияланып, алардын ортосунда кандайдыр бир ичке жип сыяктуу сызык бири-бирин

өз ара тыгыз байланыштыруусу зарыл жана аны өнөкөткө айландырып калыптандыруу, ортодогу боштуктарды жокко чыгарып мугалим да, окуучу да өз ойлорун, иш-аракеттерин сыртка чыгарып тартынбастан айтууга, ал ойлорду, билимдерди, билгичтиктерди ортодо талкуулоого өздөрүн калыптандыруусу зарыл. Мына ошондо гана окуучу да ачылып мугалимдин алдында тартынбастан сүйлөөгө, өзүн эркин сезип жаңы изденүүлөрдү, жаңылыктарды жаратууга жагымдуу шарт түзүлөт. Окуучуларды көңүлүн өзүнө буруу үчүн, биринчиден алардын психологиясын өзгөртүүгө туура келет.

Интеграциялап окутуунун үч өзгөчө тиби каралган:

1. Объективдүү байланыш (тилди окутуу жана дал келген билимдерди, билгичтиктерди калыптандыруу).

2. Мазмундагы байланыш (предмет ортосундагы мүнөздөмөлөрдүн дал келүүсү жалпы окуу предметин байланыштыруунун жолдору).

3. Убактылуу байланыш (предмет ортосундагы материалдарды убактынча колдонуу).

Ар бир типтин өзүнө тиешелүү белгилери бар. Көлөмдүү материалдарды окутууда жана дал келген билимдерди, билгичтиктерди калыптандырууда байланыштын эки түрү колдонулат:

1. бүтүн кароо;

2. бөлүктөргө бөлүп кароо.

Окуу предметтери да эки бөлүккө бөлүнүп каралат: бардык жагынан дал келген объекти окутуу (адабий тил, кыргыз тили, орус тили, англис тили). Бир бөлүгү дал келген объекти окутууда (кыргыз тили жана адабияты, тарых, география, анатомия, музыка), калган объектилер менен байланыш түзүүнүн кереги жок (физика, химия, астрономия, физкультура), булар менен биргеликте окутууга болбойт, себеби такыр башка объектилер болуп эсептелинет. Предметтер ортосундагы материалдарды убактылуу колдонууда синхрондуу жана синхрондуу эмес (интеграциялаганга чейинки же андан кийинки) байланыштын эки түрү каралат, ага өтө маанилүү эмес методикалык жактан каралган проблемалар камтылат. Синхрондуу жана синхрондуу эмес деп мүнөздөлгөн байланыш предмет ортосундагы материалдарга колдонууда өтө зор мааниге ээ.

Интеграциялык байланыштар предметтерди өтө тереңден окуп үйрөнүүгө, окуп жаткан предметтерин өз алдынча түшүнүп, предмет аралык байланыш аркылуу ойлоо жөндөмдүүлүгүн өстүрүп, алган билимдерин эс-тутумунда сактап калууга, башка предметтен алынган материалдарды, өздөрү окуп жаткан предмет менен бирге бир бүтүн предмет катары кабыл алууга шарт түзөт. Негизинен алганда кыргыз тилин

кыргыз адабияты, орус тили жана орус адабияты, тарых, география, англис тили менен интеграциялап окутууга болот.

Кыргыз тилин кыргыз адабияты менен интеграциялоо аркылуу биз окуучуга психологиялык жактан туура тарбия берүүгө, ойломдорун өстүрүүгө, сезгичтик сезимдерин өстүрүп, аны толтурууга, акыл-эсин жашап жаткан доорго карата өнүктүрүүгө, алардын дүйнөгө болгон психологиясын көркөм чыгармадагы

каармандар аркылуу өзгөртүүгө, алардын туура жолго түшүүсүнө багыт берүүгө жардам бере алабыз. Мисалы: 11-класстагы Байланыштуу кеп боюнча өтүлгөн материалдарды системалаштыруу жана жалпылаштыруу (1. 15-17-бб.) темасын өткөндө кыргыз адабиятындагы да өтүлгөн материалдарды кайталоо аркылуу текст түзүү менен бирге келечектеги кесиптерин туура тандоого түрткү берүү.



Бул каармандардын чыгармада кандай адам болгондугу жөнүндө кайталап, эске түшүрүү. Асылбекти атасы: «адам болот экен десе» – дейт. Сабырды мугалим эже жакшы адам катары эскерет, ал эми Сабитжанды адам болсун деп Казанга бар күчүн жумшайт, Жоломан болсо кандай адам эле, кантип «манкуртка» айланып калды, ошол манкурттугу менен да апасынын айткандарын түшүнүүгө аракет кылып жатты, бирок муну байкап калышып, апасына тескери үгүттөп коюшту, алар тескери үгүттөбөгөндө мумкун окуя башкача аяктайт беле. Окуучуларга текст түздүрүүдө туура суроо коюу, алардын ички сезимдерин ойготуу, аларды өз алдынча ойлонууга түрткү берүү, текст түзүп жатканда «текст-тематикалык, маанилик, стилдик жана грамматикалык бүтүн бирдик» экендигин эсибизден чыгарбай, тилдин түзүлүшүнө, курамына, табиятына, өзгөчөлүгүнө көңүл буруу зарыл. Бул сабакты өтүп жатканда тилдин табиятын текстте чагылдырып, түзгөн текстти аркылуу окуучунун ою окуп жаткан адамдын да ички сезимдери ойготуп, башкача бир сезим калтыруусу керек. Текст түздүрүү менен окуучу айталбаган ички туюмун ачып берүүсүнө шарт түзүп берүү. Сүрөтчү сүрөтү аркылуу ички туюмун жар салып, дүйнөнү дүңгүрөткөн сыяктуу эле, окуучу кеп аркылуу текстти көркүнө чыгарып, алдына койгон максаты тууралуу кыйкырып, жар салып, белги берүү. Текст түзөөрдөн мурда бизге чейинки окуяларга сынчыл ой-жүгүртүп, аны өзү жашап жаткан коом менен байланыштырып кароого үйрөнүү. Мындан сырткары кеп менен тилдин өзгөчөлүгүнө көңүл буруу. Кыргыз

тили кыргыз адабияты менен текст аркылуу байланышып, бири-бири менен текст аркылуу тыгыз интеграциялана алат. Ошондуктан кыргыз тилин кыргыз адабияты менен интеграциялоодо окуучулар көп мүмкүнчүлүктөргө ээ боло алышат.

Методикада эне тилин окутууда текстке лингвистикалык жана филологиялык анализ комплекстүү түрдө жүргүзүлөт, дал ушул көркөм текстке жүргүзүлгөн филологиялык анализ бул эки предметти жакындаштырып, ушундай убакытта гана мазмунуна да, тилдик өзгөчөлүгүнө да бир убакытта өзгөчө көңүл бурууга шарт түзүп берет. Ошондуктан текстке филологиялык анализ жүргүзүү аркылуу окуучулардын тилге болгон кызыгуусу жогорулап, сөздүн өзгөчө белгилерин калыптандырып, бул эки предметти тыгыз байланыштырып, интеграциялап окутууга өбөлгө түзүлөт. Изилдөөлөрдүн негизинде бул эки предметти интеграциялоо аркылуу окуучулардын оозеки кебин, жазуусун, ой жүгүртүүсүн, чыгармачылыгын, жекече тыянак чыгарып, өз алдынча чечим чыгарууга, көнүктүрүүгө болот деген тыянак чыгаруу болот.

Кыргыз тилин кыргыз адабияты менен интеграциялоо аркылуу практика жүзүндө көптөгөн проблемаларга жооп табылат: окуучулардын тилди терең түшүнүүсүнө жардам берет, синтаксистик жактан тексттин түзүлүшү, чыгарманы лингвистикалык жактан анализдөөгө даярдоо, тилге да, адабиятка да болгон кызыгууну жогорулатат.

Кайсы гана предметти албайлы кыргыз тили менен текст түзүү аркылуу гана интеграциялана алат, ошондуктан окуучуларды текстти туура түздүрүүгө

көнүктүрүү керек. Түзгөн тексттерине талкуу жүргүзүп, ошол текстке карата окуучулардын ойлорун суроо, мектеп ичиндеги, айылдык деңгээлдеги, райондук деңгээлдеги, өлкө боюнча чыныгы адамдык сапаты боюнча ким, кимди кандай өзгөчөлүгү үчүн баалайт, туу тутуп, өзүн ошол адамдай болсом деп кыялданат. Окуучунун психологиялык сезимин ойготуу үчүн, түзгөн тексттиндеги бир сүйлөмү башкачараак маанини бере турган болсо да, мугалим ошол кичинекей нерсени чоң нерсеге айлантып, окуучунун ички дүйнөсүнө жакындап, кирүүсү зарыл. Текст түзүп, талкууга катышуу аркылуу ичинде жаткан ойлору сыртка чыга баштайт, айрыкча каармандардан башталып, ошол каармандар жашап жаткан коом менен салыштырып талкуулаганда аябай кызыктуу болуп, ошол каарманга окшогон адамдар жанында же айылда бар экенин тапканына маашырланып, окуучунун көздөрү жайнай түшөт. «Кыямат» романын өтүп жатып: «Базарбайга окшогон адамдар барбы арабызда, айылыбызда барбы?» - десем, ооба болгондо да карышкырдын бөлтүрүгүн алып келип жөн эле карай бербей, байлап коюшуп, ал карышкыр түнү менен улуп, бир айылды уктатпайт, арызданбаган жерибиз калбады дегенде, аны угуп окуучулар эмес мен да таң калдым. Андан көп өтпөй эле сыналгыдан ошондой бирөөнү көргөзүштү, үйүндө карышкырдын бөлтүрүктөрүн багып жүргөн. Бул биздин жаратылыштын мыйзамына баш ийбегендигибиздин негизинде кыяматтын пайда болушу тууралуу айтылат. «Канткенде адам уулу адам болот?» - деген суроону Чыңгыз Айтматов бекеринен койгон эмес тура. Биз адам болгону-буздан кийин, адамдык касиеттерибизди жоготпой адамча жашашыбыз керек. Окуучуларды да туура окутуп тарбиялоо аркылуу, алардагы адамдык сапаттарын туура калыптандырууга болот. «Жокту суроо табат» - дегендей, суроону эле туура коюп койсоң, балдардан биз күтпөгөн укмуш ойлор чыгат, текст түздүрүү, суроону туура коюу аркылуу баланын ички сезимин ойгото аласын. Тил менен кепти туура пайдалануу аркылуу синоним, антоним, омоним, эскирген сөздөрдү, тарыхый сөздөрдү, диалектилик сөздөрдү, башка тилден кирген сөздөрдү текстте туура колдонууну үйрөтүүгө болот. Синонимдердин, өтмө маанилүү сөздөрдүн, фразеологизмдердин колдонулушу көркөмдүк үчүн колдонулса, антонимдер ажыратуучу же бириктирүүчү, анализдөөчү же синтездөөчү, салыштыруу максатында колдонулушат.

Текст – бул тилдик эле бирдик болбостон, кептик дагы бирдик болуп саналат. Тилди жана кепти окутуу

бул экөө бир бүтүн нерсе катары каралат. Ошондуктан текстте кепти калыптандырууну тилдик бирдик аркылуу ишке ашыра алат. Тексттеги негизги ой автордун алдына койгон максатына жараша болот. Тексти стилдин кайсы түрүндө жазбасын, көлөмү канча болбосун, башынан аягына чейин бүткөн бир толук ойду камтыган, коммуникациялык кызмат аткарган жумуру продукт. Көркөм, публицистикалык, илимий, иш кагаздарынын тексти болбосун сүйлөмдөр өз ара бири-бири менен байланышып, логикалык жактан бүткөн бир ойду билдирүү менен бир көлөмдү пайда кылат. Текстин көлөмү кандай болбосун белгилүү бир теманын чагылдырылышы анын негизи болуп эсептелинет.

Текстин структуралык түзүлүшү баяндоодон (автордук же кейипкердик), сүрөттөдөн (жаратылыштык, кубулуштук, жагдайлык, интерьердик (үй ичин, адамдын тышкы келбетин, мүнөзүн ж.б.) автордук же кейипкердик ой жүгүртүүдөн, б.а., кайсы бир маселени чечүүгө карата болгон мамиледен турат. Көркөм стилдин ичинен драмалык жанрда гана бул сыяктуу структуралык түзүлүш башкача чечилет.

Драмалык текст сахна үчүн ылайыкталып жазылгандыктан, актёрлордун алып чыгуусуна арналат, көрүүчү менен түздөн-түз катышта болгондугуна байланыштуу баяндоо же сүрөттөө каармандардын кыймыл аракети, декорациялык жасалгалары менен чечилет. Ошондуктан, ал жанрда ремарка (автор тарабынан кыймыл-аракетке, жасалгага багыт берүүчү кеби (2, 17-18-бб.); сахнадан шаардын ичи, айылдан жаңы келип, окууга тапшырган студент бала, алаңдап, шашкалактап сабакка келе жатты. Бери жакта төртбеш шаардын менменсинген жигиттери анын алдын торой басты. Андан аркы көрүнүштү окуучулар өз чеберчилигине, реалдуу турмушта болуп жаткан, уккан же интернет аркылуу, сыналгыдан көргөн окуялардын негизине карата улантып тексти толукташып, аны сахнага чыгып аткарып беришет. Аткарган тексттеринин аягын кантип жакшы жол менен чечүүгө болоорун талкуулашат, ар бир окуучу окуя токтогон жерден чыгып жуптарда иштөө менен өз ойлорун сахнада чагылдырып берип кайрадан талкуу жүргүзүп, окуяны анализдешет. Бул көрүнүш 11-класстын окуучулары үчүн өтө маанилүү, алардын келерки турмушунда боло турган пикир келишпестиктердин алдын алуусуна чоң жардамы тийет. Мындай окуяларга көпчүлүк студент балдар, кээ бир учурда кыздар да кабылышы мүмкүн, бирок ошондой окуялардын ал-

дын алуу, ушундай окуяларга күбө болгондо ал шарттан чыр-чатаксыз кантип чыгып кетүүсү тууралуу үйрөтүү мугалимдин негизги максаты болушу керек.

Токтоболот Абдымомуновдун «Абийир кечир-бейт» (3, 336-б.) драмасы боюнча да текст түздүрүп, аны окуучулардын өзүнө аткартып, достук, махабат, ишеним, кыянаттыктан, ушак-айындын артынан талкаланган тагдыр. Ушактын айынан тойдон баш тартып, жолуна туруп алган досун сүзүп кетип беш жылга эркинен ажыратылган Нурдиндин беш жылдан кийинки чындыкка ишенүүсү берилет. Драматург интеллигент жаштардын ички дүйнөсүн, психологиясын, нравалык, адамдык сапаттарын ачып берүүгө далалаттанат. Автор көбүнчө моралдык-этикалык тарапка басым жасаган. Драмада жаш Нурдиндин психологиясына кеңири анализ берилип, чыгарманын сюжети башкы каарман Нурдиндин кыймыл-аракетине, кылык-жоругуна, психологиялык толгонууларына тыгыз байланыштуу өнүгөт. Ошону менен катар дарыгерлер Масадык, Нияз, актриса Шайыргүлдөрдүн ички дүйнөлөрү талданат. Окуучуларга ушул чыгарманын негизинде драмалык текст түздүрүп, андагы окуяны тескери айлантып чыгармада болгон чыр-чатактарды кандай жол менен болсо да он жакка чечүү максаты коюлушу керек. Окуучу кааласа ушул окуяны азыркы учурда чыныгы турмушта болуп жаткан окуялар менен байланыштырып жазсын да, мындай чыр-чатактарын ортого таштап, аны талкуулоо, же сахнада жуптарда, топтордо аткаруусу, чагылдырылып берүүсү менен коштолсун. Мындай окуялар мектеп окуучуларынын, студенттердин арасында көп болот, ошондуктан алардын психологиялык жактан ойлонуусуна, сабырдуу болуп, окуяны толук изилдеп, аны кызуу кандуулукка алдырбай, жети өлчөп бир кесүүгө тарбиялап, окутуу зарыл.

Кыргыз тилин кыргыз адабияты менен интеграциялап окутууда, көркөм чыгармалар аркылуу баланын психологиясына таасир этип, каармандарды мисалдоо менен аларды тарбиялоого, ички дүйнөсүн ачууга, сабырдуулукка, туура чечим кабыл алууга, бирөөнү көрө албастыктан арылууга, ушактан алыс болуп, бирөөлөрдүн ортосуна от чакпоого, бири-бирин сыйлоого, адамгерчилик сапатын бийик коюуга үйрөтүүгө болот.

Учурда билим берүү дүйнөлүк билим берүүнүн интеграциясын пайдалануу максатын көздөйт, б.а. мектеп ишин инновациялоодо сөссүз уюштуруу жана билим берүү системасы көп убакыттан бери түзүлүп калган проблемаларды куррикулум идеясы менен

ассоциациялоо керектигин ачыкка чыгарууда. Учурда дүйнөлүк билим берүү иштерин алдыңкы сапка алып чыгып жаткан куррикулум идеясынын тамыры – байыркы Греция арабаны туура жолго салып айдоо – турмушта анык белгилүү жол менен жүрүү идеясынын өтмө маанисинен алынган. Ал эми түз маанисинен алганда келечек муунду туура жолго салуу, бараткан курстун тууралыгын билдирет. Тактай келсек, латынчасы «куррикулум» жарышкан арабалардын туура түз жолдо бараткан маанисин берүүчү «сигтеге» – «чуркоо» дегенди түшүндүрөт.

Куррикулум идеясында инновациялоо – мектепте башкы берүүнү интеграциялоо – окуу предмети менен сабактын мазмунундагы турмушка керектүү идеяларды айкалыштыруу андагы баалуулуктарды таанууга үйрөтүү болуп саналат.

Куррикулумдун идеясы кыргыз тили сабагында билимдин жана предметте окутулуп жаткан билгичтиктин жана көндүмдөрдүн мазмуну болуп саналат. Окуучулар үчүн окутууну да ичине камтыган инновациялык методдордун жыйындысы гана болбостон, ар бир окуучу кабылдаган билимдин турмушка керектүү натыйжасы катары да көрүнөт. Ал эми мында сабактын инновациялык мазмуну – кыргыз тили аркылуу окутулуп жаткан бардык билимдерди интеграциялоо - куррикулум идеясы аркылуу бүгүнкү күндө өндүрүшкө керек бардык предметтер боюнча билимди ассоциациялоо формасын табуу, чыгармачылыгы бийик болуп туруучу ыкма, усул жана форма катары кабылданган сабак берүүнү уюштуруу жана башкаруу да болуп саналат. Куррикулум аркылуу билим берүү көп учурда техникалык каражаттар менен коштолуп, мазмунунда инновациялык психологиялык жаңылануу менен берилген, чыгармачылыкта коштолуп түзүлгөн план аркылуу ишке ашырылган, андан кийин жаштардын ар бирине жекече мамиле кылуу менен колдонулган, анан барып жалпы жыйынтыктары өлчөнгөн кыргыз тили сабагын билим берүүнүн ушу формасына өткөрүү болуп саналат (4, 187-188-бб.).

Куррикулумдун идеясында кыргыз тилин кыргыз адабияты менен интеграциялоо аркылуу биз жемиштүү окутууга, психологиялык жактан да, педагогикалык жактан да, жадагалса физиологиялык жактан да жакшы тарбия берип, балдарды туура жолго салууга жардам бере алат экенбиз. Бул ыкма теория менен практиканы, практиканы өндүрүш менен байланыштырып туруучу көпүрө сыяктуу, баланы берилген материалдан алыс кетпей окутуп, практикалап көрсөтүп гана тим болбостон андан ары өнүгүүсүнө

да шарт түзүп, жол ачып, туура багыттоого болот. Окуучулар биздин келечектин ээлери, аларга кандай тарбия берип, окутуп, өстүрсөк анын акыбетин кайрадан өзүбүз көрүп калышыбыз толук ыктымал. Ар бир мугалим өзүнүн алдына качан? кантип? кимди? эмнеге? окутуу керек деген суроону коюп алып сабакка даярдануусу туура болот. Ошол суроолорго жооп берүү аркылуу даярдануу көптөгөн ийгиликтерди багындырууга жардам берет. Жогоруда берилген интеграциялык ыкманы колдонуу менен компоненттүү мугалим болуп, компоненттүү сабак өтүлүүгө шарт түзүлөт. Шарт болгондон кийин окуучу да акырындан ачылып отуруп, эркин ой – жүгүртүп, ичиндеги оюн сөз аркылуу мугалимге туура сүйлөө, туура жазуу аркылуу жеткирип берүүгө аракеттенет. Биз өткөн сабактарыбызда теория менен практиканы, практика менен өндүрүштү бирге кароону унутпашыбыз керек. Анткени балдар үчүн практикалап көрүү, андан ары чыныгы турмушта алган билимдерин колдонуу менен жашап кетүүсүнө шарт түзүп алуу кызыкчылыгы биринчи орунда турат.

Кыргыз тилин кыргыз адабияты менен интегра-

циялоодо туура жазууга, туура сүйлөөгө, сүйлөшүүнүн, жаза билүүнүн негиздерин, сапаттарын, теориялык жагдайларын, категориялык талаптарын туура колдонууга, адамдардын ортосундагы пикир алмашууну канааттандыруу үчүн тилди колдонуунун эрежелерин, өбөлгө, принциптерин окуп үйрөнүүгө, туура, таза, түшүнүктүү, орундуу, таасирдүү, образдуу сүйлөмөнөн бирге адамдагы адамдык сапаттарын, адеп-ахлагын, ички жан дүйнөсүн өстүрүп туура окуп, туура тарбия алууга багытталат.

#### Адабияттар:

1. Эгембердиев Р, Өмүралиева С., А.Сапарбаев, В.Мусаева Кыргыз тили 11-кл. Окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн жалпы билим берүүчү орто мектептер жана гимназиялар үчүн окуу китеби - Оң. Толукт. 6-бас. - Бишкек: «Полиграфресурсы», 2013. -192 б.
2. Алымов Б. Кыргыз адабияты 9-кл. [Текст] / Б.Алымов. - Бишкек: «Билим-компьютер», 2007. - 416 б.
3. Артыкбаев К. Асаналиев. К. Иманалиев. К. Ишекеев Н. Муратов А. Байгазиев С. Кыргыз адабияты 11-кл. - Б.: «Билим компьютер». 2007. - 336-б.
4. Мукамбетова А.С. Жалпы билим берүүчү мекемелерде кыргыз тилин окутууну иновациялоонун илимий-теориялык негиздери. - Бишкек: Бийиктик, 2013.